

FEITH

Lutje FEITH is een gezamenlijke uitgave van het Huis van de Groninger Cultuur, het Regionaal Historisch Centrum Groninger Archieven, het Gronings AudioVisueel Archief, het Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen en de cultuurhistorische vereniging Stad en Lande.

Cascadeplein 4 is de gezamenlijke voordeur. In Cascadeplein 4 wordt onderzoek over de Groninger geschiedenis en de Groninger cultuur gepresenteerd door middel van tentoonstellingen, publicaties en publieksinformatie.

INHOUD

3. Op zoek naar sporen van het slavernijverleden in stad en provincie Groningen

door Margriet Fokken en Barbara Henkes

4. De Dag van de Groninger Geschiedenis en Stad en Lande

door Eddy de Jonge

5. Dou mit aan de 20e Pervinzioale Schriefwedstried 2016

door Henk Scholte

6. Verzetsvrouwen aan het woord

door Bettie Jongejan

7. Op weg naar 10 jaar Poparchief Groningen

door Gert Plas

COLOFON

Oplage: 2.500

Redactie: Eddy de Jonge, Harma Rozema-Woldhuis

Vaste medewerkers:

Eddy de Jonge, correspondent Stad en Lande

Bettie Jongejan, correspondent OVCG

Jona van Keulen, correspondent RHC Groninger Archieven

René Duursma, correspondent GAVA

Jan Glas, correspondent Huis van de Groninger Cultuur

Aan dit nummer werkten mee:

Margriet Fokken, Barbara Henkes, Michael Hermse, Gert Plas, Henk Scholte

Ontwerp: Richard Bos, Wergea

Fotografie: Jan Glas, Anke Jongste, Marij Kloosterhof

Druk: Koninklijke Van Gorcum BV, Assen

Afbeelding omslag

Voorkant: Collage van items uit de collectie van Poparchief Groningen. Deze dient sinds 2013 als achtergrond voor de website van het Poparchief. Ontwerp: Menno Schreuder, collectie Poparchief Groningen (2410-28180)

Achterkant: Lauwersoog, veerhaven, 6 januari 1979. Foto collectie RHC Groninger Archieven (818-9307)

ISSN: 2214-2258

Contact:

Redactie Lutje FEITH

Cascadeplein 4, 9726 AD Groningen

Postbus 30040, 9700 RM Groningen

Telefoon: 050-5992000

E-mail: lutjefeith@groningerarchieven.nl

www.huisvandegroningercultuur.nl

www.groningerarchieven.nl

www.gava.nl

www.ovcg.nl

www.stad-lande.nl

Auteursrecht is voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt of verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie behoudt zich het recht voor (ingezonden) stukken in te korten, aan te passen of niet te plaatsen. Ingezonden brieven vallen niet onder verantwoordelijkheid van de redactie.

OP ZOEK NAAR SPOREN VAN HET SLAVERNIJVERLEDEN IN STAD EN PROVINCIE GRONINGEN

Kapitein Thomas van Seeratt, eigenaar van het Calmershuis aan de Oude Boteringestraat, voer in 1715 naar de kust van Angola om daar voor de Groninger Kamer Stad en Lande van de West-Indische Compagnie (WIC) slaven voor de markt op Curaçao in te kopen.

door Margriet Fokken en Barbara Henkes

Na zijn terugkeer van deze lucratieve tocht werd hij in Groningen aangesteld als provinciaal commies verantwoordelijk voor de zeewering. Tegenwoordig wordt deze voormalige slavenhandelaar geëerd voor zijn rol bij de verbetering van de Groninger zeedijken.

Nederlandse slavenhandel en slavernij zien veel Groningers nog als iets dat zich ver weg, voornamelijk voor de kust van Afrika en in Suriname en de Antillen, heeft afgespeeld. Maar, dan wordt eraan voorbij gegaan dat ook Groningen en haar inwoners geprofiteerd hebben van deze trans-Atlantische activiteiten. Zo werd de Groninger Kamer Stad en Lande van de West-Indische Compagnie hier in 1622 opgericht door de lokale elite, die in de rijstond om de functie van bewindhebber te vervullen of geld te steken in deze organisatie. De Kamer hield kantoor aan de Munnekeholm en de West-Indische Opslag lag aan de huidige Reitemakersrijge.

Kritiek op slavernij was er ook al in een vroeg stadium. Op dit moment zoeken studenten in de Groninger Archieven zowel naar slaveeigenaren en aandeelhouders van de WIC als naar voorstanders van afschaffing. Bij de afschaffing van de slavernij in 1863 werden slaveeigenaren van overheidswege gecompenseerd. Onder hen bevonden zich een flink aantal Groningers, zoals de database van Vrijgelaten slaven en hun eigenaren op de website van het Nationaal Archief laat zien. Naast plantage-eigenaren die direct profijt hadden van het werk van hun slaven, hadden ook winkeliers en handelaren in de stad en ommelanden inkomsten uit de verkoop van goederen die met slavenarbeid geproduceerd werden, zoals suiker, koffie en cacao. In stad en provincie werd geld verdiend met werk en handel die gerelateerd waren aan de slavernij.

De gevolgen van de slavernij werden echter ook op een andere manier zichtbaar. Er

Margriet Fokken aan het Kleine der A, de aanvaarroute naar het voormalige kantoor en opslagterrein van de WIC. Foto Marij Kloosterhof

woonden hier mensen met een donkere huid die uit Afrika, het Caraïbisch gebied of van elders waren meegekomen: zwarte bedienden, gekleurde kinderen uit relaties van Groningers met slavinnen, of studenten uit de voormalige koloniën die hier kwamen studeren. Aan hun geschiedenis en die van hun nazaten zouden we meer aandacht willen besteden binnen ons onderzoeksproject. <<

Margriet Fokken en Barbara Henkes, onderzoekers betrokken bij het project 'Erfgoed van de slavernij' brengen dit verleden letterlijk in kaart door locaties op te sporen die aan het slavernijverleden gekoppeld kunnen worden. Een wandelroute door de stad en fietsroutes door de ommelanden zullen dit verleden voor geïnteresseerden ontsluiten. Dit project is volop in ontwikkeling. Voor reacties, bijdragen en ideeën kunt u contact opnemen met Margriet Fokken of Barbara Henkes.

Volg de voortgang op: www.mappingslaverygroningen.nl, een project uitgevoerd door de afdeling Geschiedenis van de Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met het RHC Groninger Archieven.

Database Nationaal Archief: www.gahetna.nl/collectie/index/nt00341/view/NT00341_eigenaren

Reactieadres: M.Fokken@rug.nl en/of B.Henkes@rug.nl

Postadres: Barbara Henkes, Rijksuniversiteit Groningen, afdeling Geschiedenis, Oude Kijk in 't Jatstraat 26, 9712 EK Groningen

DE DAG VAN DE GRONINGER GESCHIEDENIS EN STAD EN LANDE

De Dag van de Groninger Geschiedenis wordt jaarlijks in oktober georganiseerd. Het is de Dag waarop iedereen in de provincie die geïnteresseerd is in de regionale geschiedenis elkaar ontmoet in het gebouw van de Groninger Archieven. De Vereniging Stad en Lande was ooit de initiatiefnemer van de Dag.

door Eddy de Jonge

In 1986 werd door Stad en Lande de eerste Dag georganiseerd. Die vond plaats in de kerk van Wehe den Hoorn. De eerste jaren trok de Dag door de provincie met de bedoeling zoveel mogelijk mensen uit de verschillende regio's erbij te betrekken. Plaatsen als Bedum, Visvliet, Scheemda, Ter Apel en Veendam waren gastheer van de Dag. In 1998 werd door de samenwerkende organisaties besloten om de Dag in het nieuwe gebouw van de Groninger

De stand van Stad en Lande op de Dag 2015. Foto Marij Kloosterhof

Archieven aan het Cascadeplein te organiseren. Daar groeide het uit naar de huidige vorm met meerdere locaties aan het Cascadeplein en de Zuiderhaven en meer dan 3.000 bezoekers per jaar.

Voor Stad en Lande is de Dag nog steeds een hoogtepunt op de kalender. Niet alleen omdat de vereniging nog altijd medeorganisator is, maar ook omdat Stad en Lande zich dan kan presenteren. Op de Dag wordt traditioneel het Historisch Jaarboek Groningen gepresenteerd, een uitgave van de vereniging. Ook worden nieuwe leden geworven. Dit jaar, op 10 oktober, was dat een groot succes, maar liefst 70 nieuwe leden meldden zich aan. Voor het eerst sinds jaren is de magische grens van 1.000 leden weer doorbroken. Dat is van groot belang voor het voortbestaan van de vereniging. Met zoveel leden kunnen we doorgaan met de huidige activiteiten. Dus jaarlijks met vier prachtig uitgevoerde tijdschriften en het Jaarboek. Maar natuurlijk ook de lezingen en de excursies. En dat allemaal georganiseerd door een groep vrijwilligers, die facilitair ondersteund worden door de Groninger Archieven.

In de rij voor lezingen op de Dag 2015. Foto Marij Kloosterhof

Schriefwedstried 2014. Foto Jan Glas

DOU MIT AAN DE 20^E PERVINZIOALE SCHRIEFWEDSTRIED 2016

t Huis van de Groninger Cultuur en Stichting t Grunneger Bouk nuigen joe hierbie mit te doun aan de twintegste Pervinzioale Schriefwedstried.

Der binnen twij categorieën:

- 13 t/m 17 joar proza/poëzie en
- 18 joar en older proza/poëzie

door Henk Scholte

Reglement

Ie maggen maximoal 2 verhoalen of 4 gedichten per persoan inzenden. Veur wel zowel verhoalen as gedichten insturen wil, is t maximum 1 verhoal en 3 gedichten. t Aantal woorden per verhoal is maximoal 1000 woorden.

Inzendens mouten schreven wezen in de Grunneger toal. Dat mag in ale varianten: noard, oost, west, Stad.

Dailnemers goan akkoord mit t ploatsen van heur inzonden waark in n verzoamel-bundel. Hierin worden de prieswinnende biedroagen opnommen.

Organizoatsie beholdt zok veur om bie t soamenstellen van de bundel de spellen aan te pazen volgens de regels dij opsteld binnen deur prof.dr. Siemon Reker in *Groninger Spelling* (1984) en t *Zakwoordenboek Gronings-Nederlands/Nederlands-Gronings* (5e druk, 1998), zunder dat t kerakter van

t verhoal of gedicht aantast wordt. De jury krigt de biedroagen onder ogen zo as ze instuurd binnen. Ie kinnen de spellensregels ook roadplegen op www.groningsonline.nl of (beknopt) as pdf downloaden op www.huisvandegroningercultuur.nl.

Inzendens blieden eigendom van de schrievers. Over d'oetslag kin nait correspondeerd worden.

Inzendens kinnen tot **15 feberwoarie 2016** digitoal sturd worden noar info@grunnegercultuur.nl.

t Verhoal of gedicht mout als Worddocument in n apaarte bieloage mitsturd worden. Vermeld in de e-mail én in de bieloage joen noam, adres, postcode en woonploats, telefoonnummer en leeftied.

Priesoetlangen vindt **22 april 2016** ploats bie RHC Groninger Archieven in Stad. Ale dailnemers zellen doarveur nuigd worden. <<

VERZETSVROUWEN AAN HET WOORD

Ieder jaar vragen we het ons af: zijn ze er nog? De mannen en vrouwen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in het verzet zaten zijn nu hoogbejaard – minstens 90 jaar en ouder. OVCG legt binnenkort bijzondere getuigenissen vast van Groningse koerierssters Geessien Tanner-van Til (94) en Jansje Smit-Scholten (90). Deze *oral history interviews* zullen in het voorjaar 2016 beschikbaar komen via de website van OVCG.

door Bettie Jongejan

Ontelbare kilometers hebben ze gefietst. Geessien zonder licht vanuit haar woonplaats Middelstum naar Delfzijl, waar ze pakketjes en brieven afleverde aan arts Allard Oosterhuis, bekend van Verzetsgroep Zwaantje. Jansje en haar verloofde Harry Niemeijer trokken vanuit de stad naar de noordwesthoek van Groningen, waar ze het illegale blad *Trouw* distribueerden. Jansje kocht voor Harry een NSB-speld die hij in de binnenkant van de revers van zijn jas stak. Dat hielp als ze onderweg werden tegengehouden.

Zowel Geessien als Jansje verloor een ouder in de oorlog. Jansjes vader, die wegens anti-Duitse toespraken naar kamp Amers-

foort was gestuurd, kwam om in concentratiekamp Sachsenhausen in 1943. Het overlijdensbericht kreeg de oudere zus van Jansje persoonlijk te horen van SD'er Robert Lehnhoff. Geessien verloor haar ziekelijke moeder in 1941. Een dag later kwam haar vader en verzetsman Marten Jacob van Til vrij uit het Oranjehotel in Scheveningen. Hij werd door zijn dochter, geheel gekleed in het zwart, op het station opgewacht. Het verlies belemmerde de vrouwen niet om hun verzetswerk stop te zetten, integendeel.

De familie Van Til herbergde in de oorlog tijdelijk de gebroeders Gootjes. Als Jaap en Pieter na een overval op distributiekanto-

ren 's nachts thuiskwamen, bleef Geessien laat op om ze eten en drinken te geven. De volgende dag moest ze vroeg op om te werken op het kantoor van haar vader dat oorlogsschade afhandelde. Om de tijd te doden speelden ze bordspelletjes. Ze lachten om de veel te grote politie-uniformen die de jongens aantrokken voor een KP-actie. Vakkundig werden die door haar met touw ingekort. De broers – Geessien had een prille verkering met Jaap – zouden de oorlog niet overleven.

Beide vrouwen moesten hun verzetswerk met gevangenschap bekopen. Geessien werd in januari 1944 thuis opgepakt door de SD. Ruim een jaar zat ze gevangen in kamp Vught en concentratiekamp Ravensbrück. In april 1945 kwam ze vrij dankzij het Zweedse Rode Kruis.

Jansje liep in september 1944 tegen de lamp toen ze een brief bezorgde bij Johannes Eskes en daar werd opgewacht door de SD. Ze kwam op het Scholtenhuis terecht en werd verhoord door Lehnhoff. Jansje speelde de onschuld zelve en gelukkig bleef het bij één verhoor. Desondanks zat ze een maand lang gevangen op de zolder van het Scholtenhuis. Tussen het meubilair en materialen vond ze een kaartspel en ze doodde de tijd met het spelen van patience. Vervolgens werd ze overgeplaatst naar het Huis van Bewaring. Op 1 december 1944 werd ze vrijgelaten. Na haar gevangenschap ging ze gewoon door met het koerierswerk.

Jansje en Harry haalden dankzij hun koerierswerk voor *Trouw* allebei de voorpagina van deze krant. Het stel trouwde in 1949. Enige tijd na het overlijden van Harry in 1985 is Jansje hertrouwd. <<

Op deze zakdoek staan de namen van de vrouwelijke kampgevangenen met wie Geessien Tanner-van Til in Vught en Ravensbrück heeft gezeten. Aangekomen in Ravensbrück moest ze al haar kleren en bezittingen afgeven. De zakdoek smokkelde ze onder haar oksel het kamp in en ze droeg deze continu bij zich. Geessien heeft de namen later overgeborduurd en tot op de dag van vandaag is het een dierbaar erfstuk uit de oorlog. Foto Anke Jongste

Demo cassettes uit expositie DiscCoverArt van het Grafisch Museum, Openbare Bibliotheek Groningen en Poparchief Groningen (2009-2010).

Foto collectie Poparchief Groningen (2410-28181)

OP WEG NAAR 10 JAAR POPARCHIEF GRONINGEN

De meeste instanties vieren een jubileum pas vanaf het lustrumjaar. Poparchief Groningen begint al een jaar eerder met allerlei initiatieven, waarbij de geschiedenis van de popcultuur in stad en provincie in al haar verscheidenheid wordt getoond. door Gert Plas

Op 18 november 2006 presenteerden het Gronings AudioVisueel Archief en RHC Groninger Archieven officieel de website van Poparchief Groningen. Een van de inspiratiebronnen vormde de site *Dossier Popmuziek Groningen* van Koen van Krimpen, fervent verzamelaar van popmuziek en schrijver van boeken over de Groninger popgeschiedenis.

Poparchief Groningen is echter meer dan een website met gegevens over regionale popbands. Het is ook een volwaardig archief met in 2015 een fysieke collectie van bijna 20.000 affiches, zo'n 5.000 geluidsdragers, ca. 1.500 videobanden met live-opnames, massa's foto's, documentatie en nog veel meer. Het is nog steeds uniek in

Nederland dat een officiële archiefinstantie ruimte biedt aan uitingen van recente populaire muziekcultuur.

De ontsluiting van deze collectie gebeurt middels de website www.poparchiefgroningen.nl, een soort Wikipedia van ca. 11.000 aan elkaar gerelateerde onderwerpen. Achtergrondinformatie over bestaande en verdwenen bands; hun bandleden en de onvermijdelijke bezettingswisselingen; de podia en festivals waar ze te zien waren en zijn; de opnames die ze uitbrachten en -brengen, in eigen beheer of via een officieel platenlabel. Maar ook de platenzaak waar de muziek te koop is, het boekingsbureau en andere, indirect aan de regionale popcultuur gerelateerde lemma's. Dit alles gelardeerd met duizenden foto's, affiches, platenhoezen en andere realia. Sinds 2015 horen met toestemming van muziekrechtenorganisatie Buma/Stemra daar dan eindelijk ook video- en audio-opnames bij.

Een vrijwillige redactie vult de site op basis van bronnenonderzoek in combinatie met interviews met betrokkenen, het zogehe-

ten crowdsourcing. Dit is essentieel, omdat veel informatie niet te vinden is in de reguliere geschiedschrijving.

Samen met andere organisaties treedt het Poparchief regelmatig naar buiten met items uit het fysieke archief. Dit jaar waren er al video-opnames, foto's en posters van roemruchte provinciale popwedstrijden te zien tijdens de POPgroningen Talent Award, organiseerde het Poparchief een themamiddag rond popmuziek tijdens de Dag van de Groninger Geschiedenis en was er in oktober in de hal van de Groninger Archieven een expositie rond striptekenaars en muzikanten uit, of gerelateerd aan Groningen.

In januari 2016 zijn tijdens Eurosonic Noorderslag alle voorgaande affiches van dit festival te zien, en wordt een parkeergarage gevuld met een 'terugblik' op legendarische concerten in Groningen. Diezelfde maand toont het Poparchief met anderen 5 maanden lang prachtige schetsen en ontwerpen van platenhoezen, affiches en andere bijzondere items in het Stripmuseum. Mis het niet! <<

